

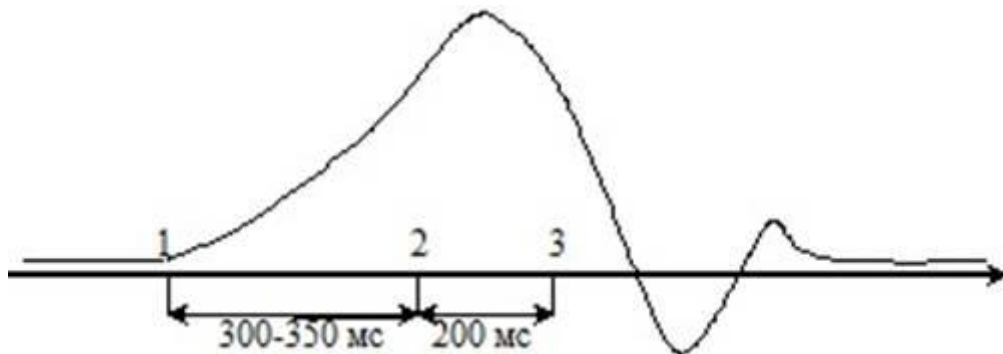
АЛЬФРЕД МІЛЕ ПРО НЕЙРОФІЗІОЛОГІЧНІ ЕКСПЕРИМЕНТИ ЛІБЕТА ТА ХЕЙНСА ТА СВОБОДУ ВОЛІ

Д. П. Сепетий, к. філос. н., доцент
Запорізький державний медичний університет

Науковцями й філософами широко обговорюються результати кількох нейрофізіологічних експериментів, які нібито, згідно з розтиражованим тлумаченням, доводять неіснування свободи волі. Найвідоміший з них – експеримент Бенджаміна Лібета ([4], [5]). У процесі цього обговорення було висловлено чимало аргументів, які, на мою думку, переконливо свідчать про те, що нічого такого результати цих експериментів насправді не доводять.

Насамперед, я звернув би увагу на аргументацію американського філософа Альфред Міле, лаконічно й доступно сформульовану у книзі 2014 р. з промовистою назвою, “Вільний” [6]. Далі я коротко резюмую цю аргументацію.

Усе, що встановлено експериментами Лібета, – це те, що в дуже специфічних експериментальних умовах, у яких людині пропонується спонтанно (у довільно обраний нею момент), немотивовано робити якусь просту дію (наприклад, зігнути вказівний палець правої руки), моменту, який людина ідентифікує як момент прийняття нею рішення (рішення зараз зігнути палець) і який десь на 200 мілісекунд передує власне дії (згинанню пальця), десь на 300-350 мілісекунд передує початок деякого процесу збудження в мозку.

1 – момент початку збудження в мозку; 2 – момент усвідомлення прийняття рішення; 3 – момент початку дії

Дуже коротко, основні заперечення Міле проти висновку про неіснування свободи волі наступні:

1) Ні з чого не випливає, що момент початку збудження – це момент (неусвідомленого) ухвалення рішення мозком. Це може бути якийсь процес збудження, що передує ухваленню рішення, можливо підштовхує до нього, але не саме ухвалення рішення. На користь такого припущення свідчать, зокрема, два факти, встановлені іншими експериментами. По-перше, людина у змозі скасувати (“ветувати”) очікувану дію, якщо з моменту початку збудження пройшло не більше 300-350 мс, тобто якщо не пройдений той момент, який

сама людина ідентифікує як момент прийняття нею рішення. Це, до речі, визнавав і Лібет, зробивши з цього висновок, що в людини немає *freedom of will*, але є *freedom of won't* – свого роду негативна свобода волі, свобода волі *не робити* те, що нібито вирішив зробити мозок. По-друге, за сигналом людина у змозі виконати просту дію десь через 230 мс після сигналу (якщо від цієї цифри відняти трохи часу на усвідомлення сигналу – десь 30 мс, те одержимо ті ж 200 мс, що й між усвідомлюваним людиною моментом ухвалення рішення і власне дією), без будь-якої попередньої (300-350 мс) підготовки збудженням мозку.

2) Експериментальні ситуації того типу, про які йдеться в експерименті Лібета, зовсім не схожі на типові ситуації, у яких ми звичайно вбачаємо прояв свободи волі. А саме: ситуації, важливі для питання про свободу волі – це ситуації, у яких ми маємо деякі підстави за і проти існуючих альтернатив, зважуємо ці підстави і приймаємо рішення. Таким рішенням могло б бути, наприклад, рішення взяти участь в експерименті Лібета, але ніяк не рішення зігнути палець у цей, а не в якийсь інший момент, при тому, що учаснику експерименту зовсім байдуже, у який момент його зігнути, у нього немає ніяких підстав, ніякої мотивації для тієї або іншої альтернативи. Тому навіть якщо допустити, що в ситуаціях типу експерименту Лібета рішення приймається не на свідомому рівні, а мозком несвідомо, немає ніяких підстав поширювати цей висновок на ті дії людини, які вимагають попереднього обмірковування й зважування альтернатив.

Міле обговорює ще один експеримент (судячи з опису, експеримент Хейнса ([1],[2])), результати якого оголошували доказом неіснування свободи волі. В цьому випадку, підстави для такого далекосяжного висновку загалом сміховинні. Учасникам експерименту пропонувалося виконати (довільно) одну з двох альтернативних дій (наприклад, натиснути кнопку ліворуч або кнопку праворуч), і досягнута точність передбачення (за 5-10 секунд) була аж 60%. Як відомо, передбачення простим підкиданням монети (орел або рішка) дасть 50% точності. Таким чином, усе, що було встановлено експериментом, ця наявність у мозку – за 5-10 сек. до виконання дії – деяких процесів, що обумовлюють трохи більшу схильність (на 10%) людини до одного вибору, аніж до іншого.

Література

1. Haynes J.D. et al. Reading hidden intentions in the human brain // *Current Biology*. – 2007. – Vol. 17 (4). – P. 323–328.
2. Haynes, J.D. & Rees, G. Decoding mental states from brain activity in humans // *Nature Reviews Neuroscience*. – 2006. – Vol. 7. – P. 523–534.
3. Klemm W. R. Free will debates: Simple experiments are not so simple // *Advances in Cognitive Psychology*. – 2010. – Vol. 6. – P. 47–65.
4. Libet B. Electrical stimulation of cortex in human subjects, and conscious sensory aspects. // Iggo A. (ed.) *Handbook of sensory physiology*. Vol. 2. – Heidelberg: Springer-Verlag, 1973. – P. 743-790.
5. Libet B. Unconscious cerebral initiative and the role of conscious will in voluntary action // *Behavioral Brain Sciences*. – 1985. – Vol. 8. – P. 529–566.
6. Mele A. *Free*. – Oxford University Press, 2014. – 112 p.
7. Soon C. S., Brass M., Heinze H.-J., Haynes J. D. Unconscious determinants of free decisions in the human brain // *Nature Neuroscience*. – 2008. – Vol. 11. – P. 543 – 545.
8. Tallis R. *Aping Mankind*. – Durham: Acumen, 2011. – 400 p.